

De onzichtbare tekst

 Jan Blommaert

 Redactielid

In dit nummer van *Samenleving en politiek* brengen wij de eerste reacties op het project-Coppieters-De Batselier. Laat ons preciezer zijn: wij brengen de eerste *echte* reacties op het eerste en vooralsnog enige tastbare produkt van het project. Dit produkt is een tekst, een boekje dat *Het Sienjaal* heet, en de reacties die wij hier publiceren zijn geschreven door auteurs die als eersten (een proefdruk van) het boek hebben gelezen. Ze zijn met andere woorden geschreven door mensen die *weten* wat Coppieters en De Batselier precies bedoelen met hun 'project', niet door mensen die *menen te weten* waar het allemaal op slaat.

En van dat tweede soort zijn er wel wat geweest. Het project-Coppieters-De Batselier is communicatietheoretisch buitengewoon interessant, want zelden is er zoveel reactie gekomen op een onzichtbare tekst. Johan Van Hecke, Jos Gysels, Bert Anciaux, bonzen uit de vakbeweging en de partij zelf, uit het 'maatschappelijke middenveld' en de 'nieuwe sociale bewegingen': allen hebben ze sedert begin 1995 hun opinies te kennen gegeven, evaluaties inzake politieke haalbaarheid inclusief. Op grond waarvan werden die reacties geformuleerd? Meestal op grond van uitspraken, speeches of tekstjes her en der, hetzij van Coppieters, hetzij van De Batselier, hetzij van derden zoals Freddy Willockx of Louis Tobback. De uitspraken waren vaak vaag en algemeen, soms profetisch en niet zelden met een haast messianistische ondertoon. We herinneren ons allemaal de eerste aankondiging van Willockx, dat er 'iemand zou opstaan', desnoods van buiten de partij, om progressief Vlaanderen een nieuwe adem te geven. En niets zou naderhand nog hetzelfde zijn, zelfs de partij niet.

Het 'project-Coppieters' bestond dus al lang voor het verschijnen van *Het Sienjaal*, en het is zeer de vraag of de reacties op de tekst niet al-

lang vastgelegd zijn in de a priori uitspraken van de politieke tenoren. Er zijn reeds lang pistes uitgestippeld langsheen dewelke men 'Coppieters' aanvalt of bijtreedt, en de onzichtbaarheid van de eigenlijke tekst is hiervoor geen obstakel geweest. Zal de publikatie van *Het Sienjaal* een breuklijn vormen in het praten over het 'project-Coppieters'? Het valt te betwijfelen. Wellicht zijn de ogen en de oren van politiek Vlaanderen reeds geconditioneerd door de praat-traditie die zich rond het project - toen nog grotendeels in een imaginaire vorm - heeft ontwikkeld, en zal men in de eerste plaats kijken of en hoe het boek ingaat op eerdere, eigenlijk in het ijle geformuleerde opwerpingen.

Toch is er alles aan gedaan om de aandacht te blijven vestigen op het boek zelf. Er zijn de talloze aankondigingen geweest tijdens toespraken, die wezen op het feit dat er 'radicaal maatschappijvernieuwend denkwerk' op komst was. Er waren de haast geheime werkzaamheden van de groep-Coppieters, een groep *hand-picked* intellectuelen die de teksten schreven en bespraken. Iedereen wist ervan en iedereen wist wie erbij was, maar van de werkelijke inhoud van de teksten waren slechts weinigen op de hoogte. Men moest wachten op de verschijning van het finale produkt. Het was zeker geen breed publiek debat dat aan *Het Sienjaal* voorafging, integendeel, het was een *schrijfproces* dat moest leiden tot een tekst. Het debat komt na het verschijnen van het boek. Er hing een loodzwaar embargo op de finale versie, dat zelfs voor verwante geesten ondoordringbaar was. De tekst mocht niet circuleren, laat staan gerecenseerd worden, worden vooraleer het boek aan het publiek was voorgesteld. Een aantal geplande activiteiten moesten opgezegd of uitgesteld worden omwille van vertraging in de laatste fase van het produktieproces. Het boek stond en staat absoluut cen-

traal, en het échte denk- en discussiewerk - d.w.z. dat wat op de tekst van het boek gebaseerd is - blijft in de startblokken staan. De verwachtingen zijn mede door die centrale plaats van het boek en door het 'event-karakter' dat de publikatie van het boek daardoor krijgt, buitengewoon hooggespannen. De messen zijn gewet, de tanden gevijld.

Het is opmerkelijk dat men in de context van wat uiteindelijk een hard en pragmatisch politiek vernieuwingsspel is, heeft gekozen voor een boek als het beste medium om een vernieuwend discours te lanceren en te stimuleren. De dozijnen a priori reacties en enkele van de reacties die wij in ons tijdschrift opnemen wijzen wellicht ook uit dat dit een betwistbare keuze was. Men kan blijkbaar vandaag de dag geen politiek discours meer organiseren via boeken; er bestaan teveel nevenkanalen voor politiek discours, en hoe paradoxaal ook, in de politieke wereld lijkt niets zo vluchtig als een boek. Een opiniepagina in *De Standaard* of een interview in *Het Belang van Limburg* zijn efficiënter fora voor politieke vernieuwing gebleken, met een duurzamer effect, dan de talloze boeken van politici die de laatste jaren zijn verschenen. De enige uitzondering op deze regel wordt gevormd door de *Burgermanifesten* van Guy Verhofstadt, al zijn die voor wie ze nu leest veeleer een bron van lachlust dan van ideologische bezinning. Maar het is en blijft opmerkelijk dat politici blijven kiezen voor het boek als propagandamiddel, wetende dat niets zo snel verouderd als een nieuwe politieke idee. In de context van *Het Stenjaal* blijft de vaststelling dat de basisideeën reeds lang opgepikt, besproken en geëvalueerd zijn, lang voordat het boek zelf verscheen. Men wacht niet meer op een boek om het politieke debat te voeren. Dit moet enerzijds tot nadenken stemmen over za-

ken zoals politieke communicatie en politieke vernieuwing; anderzijds kan het net een uitdaging zijn om terug eens voorrang te geven aan dat trage treintje dat een boek is, het zijn kans te geven, en het fair te behandelen als een nuttige basis voor debat en denkwerk.

Het boek zelf heeft de naam *Het Stenjaal* meegekregen. We leven in het Van Ostaijen-jaar, en Maurits Coppieters heeft een grote belangstelling voor de jaren '20, waarin hij een symbiose tussen Vlaamse cultuurstrijd en socialisme ontdekt. Het project is via de titel van zijn centrale tekst dan ook niet vrij van symboliek. Het schrijft zich in in een traditie van Vlaamsgezind socialisme (of socialistische Vlaamsgezindheid), waarin figuren als Van Ostaijen of Herman Van den Reeck een emblematische rol krijgen. Dit waren onconventionele, storende mensen, die zochten naar een linkse oriëntatie voor hun Vlaanderen. Via zijn titel suggereert het boek van Coppieters en De Batselier een associatie tussen het denkwerk van 1996 en dat van 1920: even normdoorbrekend, even progressief en even Vlaamsgezind. Het is nu aan de kritiek om deze dimensies te onderzoeken en te testen.

In de aanloop naar de publikatie van *Het Stenjaal* heeft *Samenleving en politiek* herhaaldelijk de taak toegeschoven gekregen om het debat over dit boek te stimuleren en structuur te geven. We nemen deze opdracht gaarne aan, en vanaf dit nummer openen we een nieuwe katern in ons tijdschrift, speciaal bedoeld voor de publikatie van reacties op *Het Stenjaal*. De katern heeft de naam van het boek meegekregen, en blijft bestaan zolang er reacties op het boek komen. We zullen zelf mensen uitnodigen om op het geheel of op specifieke onderdelen van *Het Stenjaal* te reageren, maar iedereen is bij deze uitgenodigd om aan het debat deel te nemen.